

- DRŽAVNI PREVENTIVNI MEHANIZEM -

poročilo
o opravljenem obisku
na lokaciji

CENTER SLEPIH, SLABOVIDNIH IN STAREJŠIH ŠKOFJA LOKA

Pojasnilo: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (v nadaljevanju: Varuh) v okviru izvajanja nalog in pooblastil po Zakonu o ratifikaciji opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (Uradni list RS, št. 114/2006) v vlogi državnega preventivnega mehanizma (v nadaljevanju: DPM) obiskuje kraje odvzema prostosti. V skupini, ki izvede obisk, poleg predstavnikov Varuha praviloma sodeluje(jo) tudi predstavnik(i) pogodbenih nevladnih organizacij ter občasno tudi neodvisni izvedenci medicinske in drugih strok in prevajalci. Pravna podlaga za opravljanje nadzorov s strani DPM je predstavljena na spletni strani [Varuh kot državni preventivni mehanizem](#).

Pričujoče poročilo vsebuje le bistvene ugotovitve o obisku s predlogi za izboljšanje razmer oziroma odpravo nepravilnosti. Izdelano je bilo na podlagi poročila o obisku DPM in odzivnega poročila pristojnih. Namenjeno je objavi na spletni strani Varuha.

Osnovni podatki o lokaciji:

- ▶ **Tip lokacije:** Center slepih, slabovidnih in starejših (v nadaljevanju: Center)
- ▶ **Kategorije oseb, ki jim je bila odvzeta prostost:** Starejši. Osebe z diagnozo starostne demence.
- ▶ **Uradna zmogljivost in dejanska zasedenost lokacije na dan obiska:** skupna kapaciteto 220 postelj¹, Center ima tudi tako imenovani Oddelek s povečano pozornostjo (OPP) z imenom Mozaik, ki ima kapaciteto 23 postelj.².

Potek obiska in priprava poročila:

- ▶ Obisk je bil **nenajavljen** in **opravljen 9. 4. 2013**.
- ▶ **Skupina za obisk:** dva predstavnika Varuha (višji svetnik, sodelavec).
- ▶ **Vsebina obiska:** Ob tokratnem obisku ni bil najprej opravljen uvodni razgovor z vodstvom; v odsotnosti direktorice smo si v spremstvu socialne delavke najprej ogledali oddelek pod povečano pozornostjo. Sledil je pregled dokumentacije in razgovor s stanovalci ter zaključni razgovor s socialno delavko in direktorico, katera se nam je čez nekaj časa pridružila.

¹ V času obiska DPM so bile zasedene vse postelje.

² V času obiska DPM so bile zasedene vse postelje.

► **Poročanje:** predhodno poročilo o obisku je bilo poslano zavodu 20. 3. 2013. Odgovor Doma smo prejeli 9. 4. 2013, torej 20. dan po odpremi, ki smo upoštevali pri pripravi končnega poročila. Končno poročilo o obisku je bilo 3. 5. 2013 v vednost posredovano Domu in Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju: MDDSZEM) skupaj s predlogom, da ga obravnava ter nam v roku 30 dni sporoči svoja stališča in morebitne ukrepe; tozadevni odgovor smo s strani MDDSZEM prejeli 21. 10. 2013, torej 171. dan po odpremi.

► **DPM je posebej pohvalil**

- da, je Center pripravil zelo lične zloženke o dejavnosti doma, ki ustrezno predstavijo življenje v Centru,
- redno izdajo časopisa Štirje letni čas, ki ima učinkovito interaktivno predstavitev na internetu,
- da, Center da velik poudarek na izobraževanje in usposabljanje zaposlenih.

DPM: predlagamo, da Center zagotovi, da bodo klicni zvonci nameščeni tako, da ne bo fizičnih ovir za klic in da bo možno pomoč poklicati tudi po padcu.³

CENTER: Center je v odzivnem poročilu navedel, da je bila vrvica v enih izmed sanitarij ovita, ker je bila stanovalka pred tem v sanitarijah s pomočjo varuhinje. Ker je med tem želela vleči vrvico, kar bi lahko povzročilo odtrganje, jo je varuhinja začasno ovila na kljuko ob steni. Center je ob tem poudaril, da skoraj vsi stanovalci ob uporabi sanitarij potrebujejo pomoč, zaradi česar je vedno prisotna na od zaposlenih na oddelku. Sanitarije vsi stanovalci uporabljajo ob vednosti varuhinje ali bolničarke, kajti potrebujejo individualni nadzor iz higienskih razlogov (umivanje, brisanje, mazanje z blatom in podobno). Center je zagotovil, da bo vsem stanovalcem zagotovil nemoteno uporabo klicnega zvonca.

DPM: predlagamo, da Center ravna skladno z ZDZdr in sodišče obvesti o osebah, ki so nameščene na OPP, pa tudi o osebah, ki jih bo na ta oddelek nameščal v prihodnosti, če gre za situacijo, ki jo opredeljuje 17. točka 2. člena ZDZdr. Obveščanje je potrebno v primeru oseb, ki privolitve v sprejem na ta oddelek, skladno s 74. členom ZDZdr, ne dajo ali ne morejo dati (same oziroma zakoniti zastopnik, če gre za osebe z odvzeto poslovno sposobnostjo). S tem bo Center končno presojo o tem, ali varovani oddelek izpolnjuje pogoje po 2. členu ZDZdr, prepustil sodišču. Če bi sodišče o obvestilih ne odločilo oziroma postopka ne bi uvedlo, vabimo, da nas Center o tem seznanj.⁴

CENTER: Center je v odzivnem poročilu navedel, da receptor oziroma osebje stanovalca nikoli ne sili nazaj na oddelek, če tega sam ne želi. S takšnim načinom bi pri njem povzročili dodaten odpor ali agresijo. Z njim se sprehodijo, pogovarjajo in v takšnih trenutkih je za stanovalce to del doživetja in potem se celo želijo vrniti »domov« na oddelek. Center zato meni, da takšen način ni odvzem prostosti. Vsekakor pa stanovalca usmerjajo k vrnitvi na oddelek, če ni ustrezno oblečen ali obut. Sicer pa se s predlogom DPM Center strinja.

³ V enem izmed sanitarij smo opazili, da je bila vrvica klicnega zvonca privezana na kljuko na steni. To ni primerno, saj se s tem zmanjšuje njena funkcionalnost. Lahko da bo stanovalec prav v tem prostoru v stiski vlekel za zvonček na koncu vrvice, vendar do sprožitve, ki je vezana na poteg, ne bo prišlo. Možno bi tudi bilo, da bi stanovalec po padcu ne mogel vstati, pomoči pa ne bi mogel poklicati, saj je zvonček na koncu zavezane vrvice previsoko.

⁴ Varuh oziroma DPM ugotavlja, da so v praksi očitno različni načini, ki jih socialno varstveni zavodi uporabijo z namenom preprečitve izhoda iz oddelka, s čimer se posamezniku omeji svoboda gibanja oziroma prostost. Ko osebe z demenco zaradi svojega bolezenskega stanja ne morejo razumeti in s tem premagati določene ovire, je to lahko ravno tako učinkovit način varovanja kot samo zaklepanje vrat. Ni namreč nujno, da bi nekemu zgolj tehnična sredstva morda preprečevala odhod iz zavoda (klasična ali elektronska ključavnica, različne oblike odpiral, ki demenčnim osebam onemogočajo ali

MDDSZEM: Dom smo ponovno opozorili, da so že prejeli informacijo, da oddelkov s povečano pozornostjo več ni. Domovi so bili večkrat obveščeni, da pripravljamo spremembe in dopolnitve Smernic za delo z osebami z demenco, ki bodo dovoljevale le varovane oddelke po Zakonu o duševnem zdravju ali pa sodobne koncepte dela s stanovalci, ki ne ovirajo svobode gibanja. V kolikor želijo imeti varovani oddelek smi jih pozvali, da nam posredujejo vlogo za verifikacijo varovanega oddelka v skladu s Pravilnikom o kadrovskih, tehničnih in prostorskih pogojih za izvajanje nalog na področju duševnega zdravja za izvajalce Institucionalnega varstva ter centre za socialno delo ter postopke njihove verifikacije.

DPM: predlagamo, da se nabiralnik za pohvale in pritožbe namesti tudi na OPP. Dostop stanovalcev s tega oddelka do mesta, kjer je sicer nameščen nabiralnik za pritožbe je namreč glede na ugotovitve DPM lahko omejen.⁵

CENTER: Center je pojasnil, da je nabiralnik za pripombe in pohvale v neposredni bližini izhoda iz oddelka. Zato so menili, da takšna namestitvev za stanovalce ali njihove skrbnike in zastopnike, ne predstavlja ovire. Center bo proučil prostorsko možnost namestitve nabiralnika tudi na oddelek.

DPM: predlagamo Centru, da o neaktivnosti zastopnikov obvesti Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in ga zaprosi za podatke o zastopnikih, ki delujejo na območju Centra.⁶

MDDSZEM: direktorico smo poučili o delovanju zastopnikov in ji v pomoč posredovali tudi informativno gradivo za zastopnika pravic oseb na področju duševnega zdravja in spletno stran, na kateri najdejo imena zastopnikov, zadolženih za njihovo območje.

CENTER: Center je v odzivnem poročilu navedel, da bo dopolnil dokumentacijo na oglasnih deskah.

močno otežijo izhod iz oddelka). Tudi, ko zaposleni stanovalca (v skrajnem primeru receptor), ki ga prestrežejo, praviloma vedno vrnejo na oddelek, lahko po stališču Varuha oziroma DPM govorimo o varovanem oddelku, saj gre v teh primerih očitno za »de facto« odzvem prostosti.

⁵ Na OPP ni posebnega nabiralnika za oddajo anonimnih pritožb, na oglasni deski na tem oddelku pa je obešen seznam pravic stanovalcev. Nepravilno je ravnanje Centra, če posameznemu stanovalcu ne omogoča oddaje anonimne pritožbe. Morebiti stanovalci z demenco na varovanem oddelku sicer praviloma ne bodo sposobni pisno pripraviti pritožbe, vendar je prav, da se jim takšna možnost omogoči.

⁶ Direktorica nam je pojasnila, da se zastopnik po ZDZdr v CSSS Škofja Loka še ni oglašil. To je zaskrbljujoče. Minister za delo, družino in socialne zadeve je po predhodnem soglasju ministra za zdravje imenoval zastopnike 20. 8. 2010, s svojim delom pa so začeli 1. 12. 2010. Zato DPM meni, da bi se zastopniki že morali oglasiti v Centru. Še toliko bolj zaradi pomena nalog, ki naj bi jih opravljali.

DPM: predlagamo, da podatke na oglasnih deskah na OPP čim prej dopolni oziroma posodobi z listo pravic stanovalcev, listo pritožbenih poti in pa tudi listo s seznamom zastopnikov pravic oseb na področju duševnega zdravja.

